

NAISLIIKKEEN HEIJASTUMINEN KANSANEDUSTAJIEN LAI- SÄÄDÄNTÖTOIMINNASSA: MIES- JA NAISKANSANEDUSTAJIEN 1907—1977 VALTIOPÄIVILLÄ TEKEMIEN ALOITTEIDEN VERTAILU¹

Sirkka Sinkkonen ja Elina Haavio-Mannila

ABSTRACT

Differences in the Legislative Activity of Men and Women MP's and the Influence of Women's Movement on These Differences.

This paper focuses on two questions: 1) What kind of differences there are between men and women MP's in their efforts to transform social problems into political issues? 2) What is the possible impact of women's movement on these differences? The starting point are two types of arguments (utilitarian and ideological) used to justify recent policy efforts to increase the proportion of women in the important decision making bodies within the political system. According to the utilitarian arguments it is good for the whole society and especially to its underprivileged groups if there are more women decision makers in the policy process. The ideological arguments for women's increased representation are derived from the normative theory of democracy. The data consist of the policy initiatives (legislative, fiscal and petitionary private member bills submitted to the parliament) of men and women MP's during the time period of 1907—1977, N = 2 533. The data gives empirical validity to both types of arguments. Women have made more than men MP's policy initiatives based on soft humanitarian values and aiming to improve the position of the underprivileged groups. Both men and women have acted more on behalf of the interests and demands of their own gender. The amount and type of activity of women MP's in making policy initiatives varied according to the variations in the activity and nature of women's movement and other factors influencing the role of women, e.g. wartime.

Tutkimusongelma ja sen tausta

Naisten vähäinen edustus tai täydellinen puuttuminen poliittisen prosessin tärkeimmistä osista on nähty Suomessa kuten useissa muissakin maissa poliittisia toimenpiteitä vaativaksi ongelmaksi.² Argumentit, joilla näitä toimenpiteitä on perusteltu, voidaan jakaa kahteen ryhmään: 1) ideologisiin ja 2) utilitaristisiin. Ensimmäisen ryhmän argumentit perustuvat lähinnä tasa-arvoideologiasta ja normatiivisen demokratian teoriasta johdetuille edustuksellisen demokratian vaatimuksille. Niiden mukaan poliittisten päätösten tuottamisen tulee tapahtua niiden ryhmien edustajien aktiivisen osallistumisen kautta, joita kyseiset päätökset koskevat.³ Vaatimus perustuu intressiedustusnäkemukseen. Sen mukaan jonkin spesifin ryhmän tarpeet, ongelmat ja intressit sekä niille pohjautuvat toivomukset (preferenssit) ja vaateet eivät tule poliittisessa päätöksenteossa huomioon otetuiksi, ellei ryhmä ole siinä edustettuna.

Utilitarististen argumenttien mukaan on eduksi koko yhteiskunnalle (miehille ja naisille) ja varsinkin vähäosaisille erityisryhmille (lapsille, vanhuksille, vammaisille, invalideille, vähemmistöille), jos naisia on nykyistä enemmän tärkeissä päätöksentekoeleimissä. Tämän ajattelun taustalla on oletamus, että naisilla korkeamman empaattisuutensa ja sisäistämiensä humanien arvojen vuoksi on paremmat asenteelliset, tiedolliset ja taidolliset valmiudet ja edellytykset kuin miehillä toimia näiden ryhmien intressien ja yleensä humanien arvojen edistämisen puolesta politiikan teossa. Yleisessä keskustelussa on tosin esitetty myös päinvastaisia väitteitä, joiden mukaan nainen olisi toisen naisen pahin vihollinen ja naiset päästyään korkeisiin päätöksentekopaikkoihin unohtaisivat toiset naiset.

Utilitaristiset argumentit voitaisiin palauttaa useisiin teoreettisiin lähtökohtiin, muun muassa naiskulttuurin käsitteeseen ja yleensä yksilön päätöksentekoa määrääviä tekijöitä sekä naisten ja miesten psyykkisten ja muiden ominaisuuksien eroja koskeviin teorioihin.⁴ Sivuumme kuitenkin tässä artikkelissa tämän mielenkiintoisen ja hyödyllisen analyysin ja keskitymme tarkastelemaan empiirisen aineiston pohjalta miesten ja naisten eroja poliittisina päätöksentekijöinä. Tämä on perusteltua monestakin syystä. Ensinnäkään ei ole varmaa, että muilla aloilla naisten ja miesten käyttäytymisen eroja koskevat teoriat olisivat sellaisinaan siirrettävissä poliittiseen päätöksentekoon. Toiseksi, vaikka poliittisen massaosallistumisen suhteen miesten ja naisten eroja empiirisissä tutkimuksissa on käsitelty runsaasti, joskin aika harhautuneesti, politologisessa kirjallisuudessa eliittiosallistumisen piiriin sisällytetyn toiminnan osalta miesten ja naisten eroja tai yhtäläisyyksiä ei ole tutkittu juuri lainkaan.⁵ Puuttuu siis konkreettisia empiirisiä tietoja siitä, eroaako naisten ja miesten toiminta poliittisina päättäjinä ja jos eroaa, millaisia erot ovat.

Empiirisen analyysin kohteeksi on valittu eduskunta-aloitteet seuraavista syistä. Oletamme ensinnäkin, että kansanedustajat toimivat niitä tehdessään suhteellisen itsenäisesti. Tällöin heidän omat näkemyksensä ja arvonsa pääsevät vapaammin esiin kuin poliittisen prosessin muissa vaiheissa. Toiseksi, eduskunta-aloitteiden tekoa koskevaa aineistoa on helposti ja riittävästi saatavissa, koska edustajat käyttävät aloiteoikeuttaan runsaasti (vrt. Taulukko 1). Miesten ja naisten erojen tarkastelu poliittisen päätöksentekoprosessin jossakin muussa vaiheessa olisi vaikeaa nimenomaan aineiston hankalan saatavuuden vuoksi. Empiirisen aineiston valinta on tehty tietoisena siitä, että eduskunta-aloitteilla ei ole kovinkaan paljon merkitystä Suomen poliittisessa järjestelmässä päätöksenteon vireille panon ja siis politiikan lopullisen sisällön muotoutumisen kannalta. Suurin osa eduskunta-aloitteista näet hylätään.⁶ Koska tämän tutkimuksen primääri tarkoitus ei ole selvittää eduskunta-aloitteiden merkitystä poliittisessa prosessissa, vaan verrata miehiä ja naisia poliittisina päätöksentekijöinä, ei eduskunta-aloitteiden vähämerkitysisyys politiikan muotoutumisessa estä tämän tutkimuksen päätavoitteen mukaista analyysiä niiden pohjalta.

Taulukko 1. Aineiston jakautuminen aloitetyypin mukaan sekä tarkasteltavilla valtiopäivillä tehtyjen aloitteiden kokonaismäärät.

Valtiopäivät	Tähän aineistoon sisältyvien aloitteiden määrät				Aloitteiden kokonaismäärä ko. valtiopäivillä
	Laki-aloitteet	Raha-asia-aloitteet ¹	Toivomus-aloitteet ¹	Yhteensä	
1907	12		98	110	218
1917 ²	13		53	66	132
1927	14		56	70	138
1937	10	91	67	18	335
1947	37	144	201	382	761
1957	62	261	288	611	1220
1967 ³	84	214	295	584	1180
1977 ³	76	262	203	541	1080
Yhteensä ³	308	972	1261	2533	5068
SMP mukaan lukien:					
1967	84	231	311	638	1248
1977	93	401	252	777	1490
Yhteensä	324	1127	1326	2778	5556

¹ Toivomus- ja raha-asia-aloitteita ei eroteltu valtiopäiväasiakirjoissa ennen 1937.

² Vuonna 1917 oli kahdet valtiopäivät, tähän aineistoon on otettu ensimmäisillä valtiopäivillä tehdyt aloitteet.

³ SMP:n edustajien tekemät aloitteet on poistettu kaikista taulukoista puolueen kansanedustajien poikkeuksellisen aloitekäyttyymisen takia. Aloitteiden keskiarvo kansanedustajaa kohti (ilman SMP:n aloitteita) oli 2.9 vuonna 1967 ja 2.8 vuonna 1977. Vastaava luku SMP:n edustajalla oli 68 vuonna 1967. Vuonna 1977 SMP:llä oli kaksi miesedustajaa. He jättivät yhteensä 410 aloitetta, eli 205 aloitetta edustajaa kohti.

Analyysimme rajoittuu tässä vaiheessa lähinnä mies- ja naiskansanedustajien aloitetoiminnan empiiriseen kartoitukseen ja sisällön vertailuun. Tämän lisäksi analysoimme kerättyä historiallista aineistoa sellaisen aikaluokituksen puitteissa, jonka tulkitsemme heijastavan naisliikkeen aktiviteetissa ja luonteessa ilmenneitä ajallisia eroja. Analyysin tarkoituksena on alustavasti selvittää naisliikkeen ja naiskansanedustajien poliittisen toiminnan mahdollisia yhteyksiä. Tältä osin tarkastelu liittyy niihin politiikan tutkimuksen policy-analyttisiin tutkimusperinteisiin, jotka kiistelevät siitä kummat tekijät, poliittiset vai sosioekonomiset määräävät ratkaisevammin poliittista prosessia ja sen tuotosta.⁷ Naisliikkeessä on kuitenkin kyse lähinnä poliittisen järjestelmän ympäristön kulttuuritekiijöihin kuuluvasta ilmiöstä. Naisliike on ilmeisesti hyvin suuressa määrin sosioekonomisten mutta myös poliittisten tekijöiden kanssa keskinäisessä vaikutussuhteessa.⁸ Naisliikkeen vaikutusten selvittämisen osalta korostamme analyysimme alustavaa ja eksploratiivista luonnetta.

Aineisto ja käsitteiden operationalisointi

Tarkastelun aloittamisajankohdaksi valittiin vuoden 1907 valtiopäivät, joilla naiskansanedustajat toimivat ensimmäisen kerran Suomen eduskunnassa. Tämän jälkeen otettiin mukaan joka 10. valtiopäivät, joilla tehdyistä eduskunta-aloitteista joka toinen sisällytettiin tässä selostettavaan tutkimukseen. Aineisto kerättiin kyseisten vuosien valtiopäiväasiakirjoista. Menettelytapa tuotti 2 778 eduskunta-aloitetta. Niiden jakautuminen laki-, raha-asia- ja toivomusaloitteiden mukaan sekä tarkasteltavilla valtiopäivillä tehtyjen eduskuntaaloitteiden kokonaismäärät on esitetty taulukossa 1.

Mies- ja naiskansanedustajien aloitetoiminnan erojen selvittämiseksi aloitteet on ryhmitelty neljään luokkaan allekirjoittajien sukupuolirakenteen mukaan seuraavasti:

1. Yksinomaan naisten tekemät eli aloitteet, jotka on tehnyt joko yksi nainen tai naiskansanedustajien ryhmä. Tarkasteltavilla valtiopäivillä tehdyt tähän luokkaan kuuluvat aloitteet on sisällytetty kokonaisuudessaan aineistoon niiden pienen lukumäärän (yht. 81 kpl) vuoksi, eikä vain joka toista aloitetta kuten muiden aloiteryhmiensä osalta.
2. Naisten vireille panemat eli aloitteet, joissa nainen on ensimmäinen allekirjoittaja, mutta joissa on myös miehiä allekirjoittajina. N = 322.
3. Miesten vireille panemat eli aloitteet, joissa mies on ensimmäinen allekirjoittaja ja joissa on myös naisia allekirjoittajina. N = 889.
4. Yksinomaan miesten tekemät eli aloitteet, jotka on tehnyt joko yksi mieskansanedustaja tai mieskansanedustajien ryhmä. N = 1279.

Naisliikkeen vaikutusten selvittämiseksi analysoitu aineisto on jaettu kolmeen periodiin. Kuten tunnettua, naisliike oli useissa maissa hyvin aktiivinen tämän vuosisadan alussa taistellessaan naisten äänioikeuden ja muiden kansalaisoikeuksien puolesta.⁹ Nimitämme aikakautta naisliikkeen ensimmäiseksi aalloksi, jota aineistossamme on valittu edustamaan vuosien 1907 ja 1917 valtiopäivät. Tämä naisliikkeen tai feminismin ensimmäinen aalto vaimeni hiljalleen ja häipyi 1920-luvulle tultaessa. Eräs syy tapahtumaan saattaa olla siinä, että naisliike oli saavuttanut osan tavoitteistaan taistellessaan naisten kansalaisoikeuksien puolesta. Näin osa naisten ongelmista oli ainakin osittain ratkaistu.

Periodia 1920-luvulta 1960-luvun puoleen väliin voidaan luonnehtia »naisellisen mystiikan» ajaksi.¹⁰ Tällöin useissa maissa korostettiin naisten perhe- ja yleensä kotiroolia lasten, aviomiesten ja perheen hoitoon liittyvissä tehtävissä. Suomessa tänä ajankohtana naisliikkeistä ei näy juuri mitään merkkejä, vaikka naisten osuus lisääntyikin kyseisenä ajankohtana huomattavasti kodin ulkopuolisissa tehtävissä, kehittyvässä teollisuudessa ja lisääntyneissä pal-

veluammateissa; samoin naisten koulutuksellinen aktiivisuus lisääntyi. Tätä naisliikkeen passiivisuuden tai hiljaisuuden aikakautta edustavat aineistossamme vuosien 1927, 1937, 1947 ja 1957 valtiopäivät.

Suomen joukkotiedotusvälineissä alkoi, paljolti Ruotsissa ja Norjassa saatuihin malleihin perustuva sukupuoliroolikeskustelu vuonna 1965. Kyseisenä ajankohtana käytiin useissa maissa vilkasta keskustelua naisten ja miesten roolien tasa-arvoisuudesta. Nimitämme tätä aikakautta naisliikkeen toiseksi aalloksi, jota aineistossamme edustavat vuosien 1967 ja 1977 valtiopäivät. Toisin Suomen tilanteen kannalta ehkä osuvampi nimitys olisi sukupuolten tasa-arvoliike. Tämän keskustelun eräs teema oli muuttaa nimenomaan miehen roolia enemmän perheeseen suuntautuneeksi ja feministisiä humaaneja arvoja kunnioittavaksi.

Aloitteiden sisältö on pyritty luokittelemaan siten, että miesten ja naisten oletetut erot humaaneihin, pehmeisiin arvoihin perustuvan politiikan ajajina kävisivät ilmi. Tältä pohjalta esimerkiksi ympäristöongelmia, kuluttajansuojaa sekä heikossa asemassa olevia ja vähemmistöryhmiä koskevat aloitteet on luokiteltu omiksi ryhmikseen. Luokittelu on pyritty laatimaan myös siten, että se mahdollistaisi naisliikkeen vaikutusten tarkastelun perinteisten sukupuoliroolierojen poistamisessa tai vähentämisessä. Maamme hallinnonalakohtainen jako tarjoaa erään mahdollisuuden tämän ulottuvuuden operationalisointiin. Ministeriöiden mukainen työnjakohan on osittain yhteneväinen perinteisten sukupuoliroolien mukaisen työnjaon kanssa (esim. naisen rooli kasvattajana sekä lasten, vanhusten ja sairaiden hoivaajana, miehen rooli talous- ja teknisellä sektorilla).

Ennenkuin tarkastelemme mies- ja naiskansanedustajien aloitetoiminnan eroja, käsittelemme seuraavassa lyhyesti eduskunta-aloitteiden jakautumista politiikan sektorin mukaan noudattaen lähinnä maassamme vallitsevaa yleistä hallinnonalajakoa.

Eduskunta-aloitteiden sisältö politiikan sektorin mukaan

Taulukossa 2 esitetty eduskunta-aloitteiden jakautuminen politiikan sektoreiden mukaan heijastaa hyvin tunnettuja trendejä länsimaisissa poliittisissa järjestelmissä. Aloitteet keskittyvät suurella määrällä hyvinvointivaltion reproduktiotehtävien eli sosiaali- ja koulutuspolitiikan sektoreille. Mutta niiden ohella myös liikennettä ja julkisia töitä koskevat kysymykset ovat olleet runsaasti kansanedustajien aloitteiden kohteena (Taulukko 2). Liikenteen ja julkisten töiden kehittämistä koskevat aloitteet (mm. teknologisia peruspalveluja kuten teiden, siltojen, sähkö-, puhelin- ja radioverkoston rakentamista koskevat esitykset) on suurin ryhmä koko aineistossa. Tätä sektoria koskevien aloitteiden osuus lisääntyi huomattavasti toisena tarkasteltavana ajankohtana siirtyen vuosien 1907 ja 1917 valtiopäivien kolmannelta sijalta (17 % kaikista aloit-

Taulukko 2. Eduskunta-aloitteiden sisältö politiikan sektoreittain vireillepanijan ja allekirjoittajien sukupuolen mukaan.

Politiikan sektori	Naisten tekemät ¹				Miesten tekemät ²			
	1907, 1917	1927 —57	1967, 1977	Yht.	1907, 1917	1927 —57	1967, 1977	Yht.
Sosiaalipolitiikka	100	67	46	62	17	12	17	15
Koulutus- ja kulttuuri- politiikka	—	33	29	24	13	14	18	15
Oikeus ja järjestys	—	—	4	2	5	1	1	1
Erityisryhmien ja vähem- mistöryhmien tuki	—	—	—	—	—	0.8	2.0	1.3
Ympäristön ja kuluttajien- suojelu	—	—	—	—	—	0.4	0.2	0.1
Poliittis-hallinnollisen jär- jestelmän kehittäminen	—	—	—	—	10	5	4	5
Verotus	—	—	8	5	2	4	4	4
Liikenne ja julkiset työt	—	—	8	5	25	35	34	34
Talous-, energia- ja alue- politiikka	—	—	4	2	28	26	18	22
Ulkopolitiikka ja puolustus	—	—	—	—	0.9	2.2	1.2	1.7
Yhteensä	100	100	99	100	101	100	99	99
Aloitteiden määrä ⁵	9	12	24	45	110	734	447	1291

¹ Joko yhden naiskansanedustajan tai naiskansanedustajaryhmän tekemä

² Joko yhden mieskansanedustajan tai mieskansanedustajaryhmän tekemä

³ Naiskansanedustaja ensimmäinen allekirjoittaja, myös mieskansanedustajia allekirjoittajana

teista) vuosien 1927—57 valtiopäivillä ensimmäiselle sijalle (29 % kaikista aloitteista) mutta pudoten toiselle sijalle vuosien 1967 ja 1977 valtiopäivillä (24 % kaikista aloitteista, Taulukko 2).

Sosiaalipolitiikkaa koskevat aloitteet olivat suurin ryhmä vuosien 1907 ja 1917 valtiopäivillä (28 % kaikista aloitteista) sekä vuosien 1967 ja 1977 valtiopäivillä (26 % kaikista aloitteista). Sen sijaan toisena tarkasteltavana ajankohtana 1927—1957 sosiaalipolitiikkaa koskevat aloitteet olivat vasta kolmanella sijalla (18 % kaikista aloitteista). Tämä ryhmä sisältää muun muassa kaikki perhe-, terveys-, eläke- ja palkkapolitiikkaa, työsuojelua ja työterveyshuoltoa sekä sosiaalivakuutusta koskevat aloitteet.

Aloiteryhmä *talouspolitiikka* sisältää muun muassa talouselämän säätelyä, liike-elämän, teollisuuden ja maatalouden kehittämistä sekä energiapolitiikkaa koskevat aloitteet. Aloitteiden määrän perusteella se on kolmanneksi suurin politiikan sektori koko tarkasteltavassa aineistossa. Sen suhteellinen osuus oli kuitenkin suurin vuosien 1927—1957 valtiopäivillä (22 % kaikista aloitteista ja toinen sija suuruusjärjestyksessä). Samoin vuosien 1907 ja 1917 valtiopäivillä

Naisen vireille panemat ³				Miehen vireille panemat ⁴				Kaikki aloitteet			Yhteensä
1907, 1917	1927 —57	1967, 1977	Yht.	1907, 1917	1927 —57	1967, 1977	Yht.	1907, 1917	1927 —57	1967, 1977	
63	33	45	41	35	23	26	25	28	18	26	22
—	32	29	28	19	20	18	19	13	17	21	18
12	1	2	2	4	1	2	2	6	1	2	2
—	—	1.5	1.2	7.5	1.6	1.4	1.8	2.6	1.1	1.8	1.5
6	3	—	1.2	—	0.3	0.9	0.6	0.5	0.3	0.7	0.6
—	2	2	2	22	5	8	7	12	5	5	5
—	3	3	3	—	4	8	6	1	4	5	4
19	18	11	14	4	24	22	21	17	29	24	27
—	7	5	6	9	22	12	16	19	22	13	18
—	0.9	1.5	1.2	—	1.5	2.1	1.8	0.5	1.8	1.5	1.5
101	100	100	100	100	102	100	100	100	99	101	100
16	123	198	337	54	392	424	870	189	1261	1093	2543

⁴ Mieskansanedustaja ensimmäinen allekirjoittaja, myös naiskansanedustajia allekirjoittajana

⁵ Jotkin aloitteet koskivat useampia luokittelun mukaisia sektoreita, siksi ne on sisällytetty useampaan luokkaan.

se oli aloitteiden perusteella toiseksi suurin politiikan sektori (19 % kaikista aloitteista), mutta putosi vuosien 1967 ja 1977 valtiopäivillä järjestyksessä neljännelle sijalle (14 % kaikista aloitteista).

Kulttuuri- ja koulutuspolitiikkaa koskevien aloitteiden osuus on lisääntynyt tasaisesti tarkasteltavina ajankohtina ollen 13 % (neljäs sija) ensimmäisenä, 17 % (neljäs sija) toisena ja 21 % (kolmas sija) kolmantena ajankohtana.

Politiittishallinnollisen järjestelmän kehittämistä (esim. vaalijärjestelmän ja kunnallishallinnon) koskevat aloitteet ovat olleet määränsä perusteella viidenellä sijalla kaikkina tarkasteltavina ajankohtina. Tämän ryhmän suhteellinen osuus on kuitenkin vähentynyt ajan mukana ollen ensimmäisenä jaksana 12 % ja kahtena viimeisenä 5 %. Suuri osa näistä aloitteista on koskenut jossain muodossa kunnallisen itsehallinnon, mutta myös läänin hallinnon ja valtion piirihallinnon sekä vaalijärjestelmän kehittämistä.

Muut politiikan sektorit kuten *verotus* (4 % kaikista aloitteista), *oikeus ja turvallisuus* (2 % kaikista aloitteista), *puolustus* (1,2 % kaikista aloitteista) ja *ulkopolitiikka* (0,4 % kaikista aloitteista) ovat olleet vain vähäisessä määrin

kansanedustajien tekemien aloitteiden kohteena. Samoin *ympäristön suojele* sekä *kuluttajan suojele ja valistus* (0,6 % kaikista aloitteista) ovat saaneet hyvin vähän huomiota kansanedustajien tekemissä aloitteissa.

Määrälliset erot mies- ja naiskansanedustajien aloitetoiminnassa

Tarkasteltaessa analyysin kohteena olevia aikakausia kokonaisuutena voidaan havaita, että mies- ja naiskansanedustajien aloitetoiminnassa ei ole suuria kvantitatiivisia eroja (Taulukot 3 ja 4). Naiskansanedustajien joko yksinään tekemien tai vireille panemien aloitteiden osuus kaikista aloitteista koko ajankohdantana oli 15 % eli 2 prosenttiyksikköä korkeampi kuin naiskansanedustajien prosentuaalinen osuus (13 %) kansanedustajista koko analysoituna kautena. Naiskansanedustajien aktiivisuudessa on kuitenkin huomattavia eroja eri aikakausien kesken. He ovat olleet aktiivisimpia vuosien 1907 ja 1977 valtiopäivillä ja passiivisimpia vuosien 1927 ja 1957 valtiopäivillä. Naiskansanedustajien aktiivisuus heidän yksinään tekemien tai vireille panemien aloitteiden määrällä mitattuna oli suhteellisen korkea vuosisadan alun eli vuoden 1907 valtiopäivillä, sodan jälkeisillä vuoden 1947 valtiopäivillä sekä viimeisillä tarkastelun kohteena olevilla vuoden 1977 valtiopäivillä. Tätä osoittaa se, että naiskansanedustajien tekemien tai vireillepanemien aloitteiden prosentuaalinen

Taulukko 3. Naiskansanedustajien vireille panemien tai yksinään tekemien laki-, raha-asia- ja toivomusaloitteiden %-osuudet kaikista kansanedustajien tekemistä ko. aloitteista ja naiskansanedustajien osuus tarkasteltavilla valtiopäivillä.

Valtiopäivät	A	B	C		Prosenttilukujen (A-C) erotukset
	Naisten vireille panemien tai yksin tekemien aloitteiden %-osuus kaikista aloitteista (N:t sarakkeessa B)	Kaikkien aloitteiden lukumäärä aineistossa	%-osuus (N:t 200)	Lukumäärä	
1907	13.6	110	9.5	19	+ 4.1
1917	10.6	66	12.0	24	— 1.4
1927	5.1	70	8.5	17	— 3.4
1937	6.6	168	8.0	16	— 1.4
1947	9.4	382	8.5	17	+ 0.9
1957	11.1	611	15.0	30	— 3.9
1967 ¹	15.4	579	16.5	33	— 1.1
1977 ¹	24.6	541	23.0	46	+ 1.6
Yhteensä ¹	14.5	2533	12.6	—	+ 1.9

¹ Ilman SMP:n edustajien aloitteita.

Taulukko 4. Kansanedustajien tekemät laki-, raha-asia- ja toivomusaloitteet sukupuolen ja valtiopäivien mukaan.

Valtiopäivät	Yksinomaan naisten tekemät ¹		Yksinomaan miesten tekemät ²		Naisen vireille panemat ³		Miehen vireille panemat ⁴		Analysoitujen aloitteiden määrä (on 100 %:n perusta)	Valtiopäivillä tehtyjen aloitteiden kokomäärä
	n	%	n	%	n	%	n	%		
1907	5	5	61	55	10	9	34	31	110	218
1917	5	7	44	67	2	3	15	23	66	132
1927	—	—	41	58	4	6	25	36	70	138
1937	—	—	96	57	11	7	61	36	168	335
1947	3	1	228	60	33	8	118	31	382	761
1957	7	1	360	59	61	10	183	30	611	1220
1967 ⁵	13	2	280	48	77	13	214	37	584	1180
1977 ⁵	9	2	169	31	124	23	239	44	541	1080
Yhteensä ⁵	49	2	1279	50	322	13	889	35	2533	5068

¹ Joko yhden naiskansanedustajan tai naiskansanedustajaryhmän tekemä

² Joko yhden mieskansanedustajan tai mieskansanedustajaryhmän tekemä

³ Naiskansanedustaja ensimmäinen allekirjoittaja, myös mieskansanedustajia allekirjoittajana

⁴ Mieskansanedustaja ensimmäinen allekirjoittaja, myös naiskansanedustajia allekirjoittajana

⁵ Ilman SMP:n edustajien aloitteita.

osuus oli näillä valtiopäivillä korkeampi kuin heidän prosentuaalinen osuutensa eduskunnassa olisi edellyttänyt (vrt. plus-merkkiset prosenttilukujen erotukset Taulukossa 3).

Edellä kuvattu naisliikkeen passiivisuus 1920-, 1930- ja 1950-luvuilla on ilmeisesti vaikuttanut naiskansanedustajien lainsäädännölliseen toimintaan useilla tavoin. Ensiksikin, naiskansanedustajien määrä aleni 1920-luvulta lähtien ollen alhaisin eli 8 % vuoden 1937 valtiopäiviin liittyvällä vaalikaudella. Toiseksi, naiskansanedustajien aloitteiden osuus oli alhaisempi kuin heidän osuutensa eduskunnassa olisi edellyttänyt (Taulukko 3). Naiskansanedustajien aktiivisuus sodan jälkeisillä valtiopäivillä 1947 on ilmeisesti yhteydessä naisen perinteisen roolin hylkäämiseen sodan aikana, minkä vaikutus ilmeisesti heijastuu juuri vuoden 1947 valtiopäivillä. Useissa yhteyksissä sukupuoliroolierojen on todettu heikkenevän sodan aikana. Käytännön vaatimuksista naiset joutuivat ottamaan vastuuta useista miehille perinteisesti kuuluvista tehtävistä.

Miesten yksinään tekemien aloitteiden osuus on ollut noin 60 % ensimmäisenä ja toisena tarkasteltavana ajankohtana. Vasta vuosien 1967 ja 1977 valtiopäivillä näiden aloitteiden määrä väheni selvästi ollen vuonna 1977 enää yksi kolmasosa kaikista eduskunta-aloitteista.

Aloitetyypin (laki-, raha-asia- ja toivomusaloitteet) suhteen ei ole juuri havaittavissa eroja mies- ja naiskansanedustajien välillä muilta osin kuin siinä, että miesten yksinään tekemissä aloitteissa on suhteellisesti vähemmän lakiasia-aloitteita kuin aloiteryhmissä, joiden allekirjoittajina on naisiakin.

Mies- ja naiskansanedustajien tekemien aloitteiden sisältö

Yleinen sukupuoleen perustuva työnjako sekä naisten ja miesten erilainen, osittain em. työnjaosta johtuva, arvosuuntautuminen näkyy erittäin selvästi heidän aloitetoimintansa sisällössä (Taulukot 5 ja 6). Huomattavimmat sukupuolten väliset erot ovat naiskansanedustajien keskittyminen sosiaalilainsäädäntöä sekä kulttuuri- ja koulutuspolitiikkaa koskevien aloitteiden ja miesten liikennettä, julkisia töitä ja talouspolitiikkaa koskevien aloitteiden tekoon. Naisten institutionalisoitunut rooli yhteiskunnassa hoivaajana, kasvattajana, kulttuurin kuluttajana sekä huonompiosaisten ryhmien suojelijana ja tukijana heijastuu myös naiskansanedustajien lainsäädäntötoiminnassa. Naisten yksinään tekemien tai vireille panemien aloitteiden kokonaismäärästä peräti 44 % koski sosiaalilainsäädäntöä jossain muodossa sekä 28 % kulttuuri- ja koulutuspolitiikkaa. Vastaavat luvut miesten yksinään tekemissä tai vireille panemissa aloitteissa olivat 19 % ja 16 %. Miesten yksinään tekemistä aloitteista sen sijaan 22 % kohdistui talouspolitiikkaan; vastaava luku naisilla oli 2 %. Miesten yksinään tekemistä aloitteista yksi kolmasosa koski liikennettä ja julkisia töitä; vastaava luku naisten yksinään tekemissä aloitteissa oli 5 % ja naisten vireillepanemissa 14 %.

Mutta sukupuolen mukainen erikoistuminen lainsäädäntötoiminnassa on jossain määrin ajan mukana vähentynyt. Miehet ovat tulleet aktiivisemmiksi mm. koulutus- ja kulttuuripolitiikan aloilla. Miesten yksinään tekemissä aloitteissa koulutus- ja kulttuuripolitiikkaan liittyvien aloitteiden osuus lisääntyi 13 prosentista ensimmäisellä aikakaudella (1907, 1917) 18 prosenttiin kolmannella aikakaudella (1967, 1977). Vastaavasti miesten yksinään tekemissä aloitteissa talouspolitiikkaa koskevat aloitteet ovat vähentyneet ollen 28 % ensimmäisellä aikakaudella ja 18 % kolmannella aikakaudella.

Naisten yksinään tekemien tai vireille panemien sosiaalipolitiikkaa koskevien aloitteiden osuus oli korkeampi ensimmäisellä ja kolmannella kuin toisella aikakaudella. Vuosien 1907 ja 1917 valtiopäivillä kaikki naisten yksinään tekemät aloitteet koskivat sosiaalipolitiikkaa. Mutta näiden aloitteiden sisältö ja kohderyhmä erosivat huomattavasti naisten toisella ja kolmannella aikakaudella tekemistä sosiaalipoliittisista aloitteista. Vuosien 1907 ja 1917 valtiopäivillä naisten yksinään tekemissä aloitteissa vaadittiin lasten, naisten ja muiden heikommassa sosiaalisessa asemassa olevien ryhmien (mm. au-äidit, yksinäiset ja suojattomat äidit pienten lasten kanssa, lesket, orvot) aseman parantamista. Monet tähän ryhmään kuuluvista aloitteista koskivat perhe- ja avioliittolain-

Taulukko 5. Mies- ja naiskansanedustajien tekemien laki-, raha-asia- ja toivomusaloitteiden sisältö, prosenttia.

Sisältö	Yksin- omaan naisten tekemä ¹	Yksin- omaan miesten tekemä ²	Naisen vireille panema ³	Miehen vireille panema ⁴	Yhteensä
Sosiaalipolitiikka (yhteensä), josta	(62)	(15)	(42)	(25)	(22)
perhepolitiikka	36	—	10	2	3
terveyspolitiikka	11	3	10	6	5
alkoholi- ja tupakka- politiikka	—	1	3	2	1
työolosuhteet	11	7	11	9	8
asuminen	—	2	3	2	2
sosiaaliturva	4	3	5	4	3
Koulutus- ja kulttuuri- politiikka (yhteensä), joista	(25)	(15)	(28)	(19)	(18)
koulutus	16	12	20	13	13
tutkimus ja kehitys	9	2	4	2	2
kulttuuri ja uskonto	—	2	5	4	3
Kriminaalipolitiikka ja järjestys	2.2	1.2	1.8	1.5	1.5
Intressiryhmiä ja vähem- mistöryhmiä koskeva	—	1.3	1.2	1.8	1.5
Ympäristö- ja kuluttajan- suojelu	—	0.1	1.2	0.6	0.6
Hallinnollisen ja poliitti- sen järjestelmän kehittä- minen	—	5	2	7	6
Verotus	4	4	3	6	4
Liikenne ja julkiset työt	4	34	14	21	27
Talouspolitiikka	2	20	5	15	16
Energiapolitiikka	—	1.6	0.3	0.5	1.2
Aluepolitiikka	—	0.9	0.6	0.7	0.7
Ulkopolitiikka ja puolustus	—	1.7	1.2	1.8	1.6
Yhteensä	100	100	100	100	100
Aloitteiden lukumäärä ⁵	45	1291	337	870	2543

¹ Joko yhden naiskansanedustajan tai naiskansanedustajaryhmän tekemä² Joko yhden mieskansanedustajan tai mieskansanedustajaryhmän tekemä³ Naiskansanedustaja ensimmäinen allekirjoittaja, myös mieskansanedustajia allekirjoittajana⁴ Mieskansanedustaja ensimmäinen allekirjoittaja, myös naiskansanedustajia allekirjoittajana⁵ Ilman SMP:n edustajien aloitteita.

säädäntöä. Niiden tarkoituksena oli mm. lisätä aviovaimon itsenäisyyttä sekä oikeuksia omaisuuden hallintaa ja lapsia koskevissa kysymyksissä. Toisella ja kolmannella aikakaudella naisten yksinään tekemät sosiaalipoliittiset aloitteet koskivat sen sijaan suurelta osin työolosuhteita, eläkkeitä, perheneuvontaa sekä terveystalvelujen kehittämistä.

Toisella tarkasteltavalla aikakaudella, eli vuosien 1927, 1937, 1947 ja 1957 valtiopäivillä, koulutus- ja kulttuuripolitiikasta tuli toinen naiskansanedustajien yksinään tekemien aloitteiden pääkohde sosiaalipolitiikan pysyessä edelleenkin suurimpana ryhmänä. Sen sijaan vuosien 1907 ja 1917 valtiopäivillä naiskansanedustajat eivät olleet yksinään tehneet lainkaan näitä koulutus- ja kulttuuripolitiikkaa koskevia aloitteita. Suurin osa tämän ryhmän aloitteista liittyi yleiseen koulutukseen ja eri ryhmien ammatilliseen koulutukseen (19 % naisten ja 12 % miesten tekemistä aloitteista). Myös *Paula Tuomikoski-Leskelän* (1977)¹¹ taide- ja kulttuuripolitiikkaa käsittelevän tutkimuksen sekä *Matti Haavion* ja *Katarina Eskolan* (1979)¹² taidepolitiikkaa koskevan tutkimuksen mukaan naiset ovat olleet erittäin aktiivisia kulttuuripolitiikassa.

Naiskansanedustajien tekemistä tai vireillepanemista aloitteista huomattava osa kohdistui eri sektoreiden tutkimus- ja kehitystyön edistämiseen. Näiden aloitteiden määrä on myös ajan myötä lisääntynyt. Tämä saattaa heijastaa miesten ja naisten erilaista päätöksentekokäyttäytymistä siten, että naiset olisivat perusteellisempia poliittisessa päätöksenteossa kuin miehet ja siksi haluaisivat enemmän informaatiota päätöstensä pohjaksi.

Naiset ovat tehneet myös miehiä enemmän aloitteita, jotka koskevat yleistä turvallisuutta ja oikeutta, erityisryhmiä ja vähemmistöjä sekä ympäristön- ja kuluttajansuojelua. Tämä viittaa siihen, että nais- enemmän kuin mieskansanedustajien aloitetoimintaa ovat ohjanneet suuremmassa määrin humanitit pehmeät arvot, joita myös uusi naisliike korostaa.

Ulko- ja puolustuspolitiikkaa koskevat aloitteet ovat useammin miesten kuin naisten tekemiä. Sen sijaan maamme poliittishallinnollisen järjestelmän kehitystä valtiollisella, alueellisella ja kunnallisella tasolla sekä verotusta koskevien aloitteiden teossa mies- ja naiskansanedustajien kesken ei ole juuri eroja.

Taulukossa 6 on analysoitu erikseen niitä aloitteita, jotka liittyvät erityisesti mies- ja naisryhmien spesifeihin intresseihin. Tässä suhteessa havaitaan mielenkiintoisia eroja mies- ja naiskansanedustajien kesken. Ensinnäkin, naiset kiinnittävät kaikkiaan paljon enemmän huomiota spesifisiin ongelmiin kuin miehet. Kokonaisuutena tulokset viittaavat naisten suurempaan empaattisuuteen erityisryhmien ongelmien ymmärtämisessä ja huomioon ottamisessa. Tämä ilmenee mm. siinä, että naiset ovat tehneet tai panneet vireille sekä oman sukupuolensa että miesryhmien spesifejä intressejä koskevia aloitteita. Sen sijaan miesten yksinään tekemistä tai vireillepanemista aloitteista vain hyvin harvoissa on otettu huomioon naisryhmien spesifit intressit (1 %, vastaava luku naisilla 3 %). Kolmanneksi, miesten yksinään tekemissä tai vireille panemissa aloitteissa omaan sukupuoleen kuuluvien spesifien intressien korostaminen on

Taulukko 6. Mies- ja naisryhmien spesifisiin intresseihin liittyvät aloitteet sukupuolen ja valtiopäivien mukaan.

Valtiopäivät ja aloiteryhmätyyppi	Yksinomaan naisten tekemät tai vireillepanemat			Yksinomaan miesten tekemät tai vireillepanemat		
	Lukumäärä	%	(N) ¹	Lukumäärä	%	(N) ²
Oman sukupuoliryhmän intresseihin liittyvät aloitteet						
1907, 1917	11	50.0	(22)	5	3.1	(164)
1927—1957	16	12.2	(131)	51	4.5	(1126)
1967, 1977	12	5.3	(225)	49	4.0	(1125)
Yhteensä	39	10.3	(378)	105	4.3	(2415)
Toisen sukupuoliryhmän intresseihin liittyvät aloitteet						
1907, 1917	—	—		2	1.2	
1927—1957	3	2.3		20	1.8	
1967, 1977	9	4.0		7	0.6	
Yhteensä	12	3.2		29	1.1	

¹ N = ko. ajankohtana naiskansanedustajien tekemien tai vireillepanemien (nainen ensimmäinen allekirjoittaja, myös miehiä muina allekirjoittajina) aloitteiden koko määrä, josta ko. ryhmään kuuluvien aloitteiden %-osuus on laskettu.

² N = ko. ajankohtana mieskansanedustajien tekemien tai vireillepanemien (mies ensimmäinen allekirjoittaja, myös naisia muina allekirjoittajina) aloitteiden koko määrä, josta ko. ryhmään kuuluvien aloitteiden %-osuus on laskettu.

lisääntynyt toisella ja kolmannella aikakaudella. Naisten yksinään tekemissä tai vireillepanemissa aloitteissa on sen sijaan havaittavissa päinvastainen trendi (Taulukko 6).

Tätä kuvaavat vuosien 1907 ja 1917 valtiopäivillä tehdyt aloitteet, joissa naiset esittivät alaikäisiin tyttöihin kohdistuvia raiskauksia ja prostituutiota koskevien rangaistusten koventamista sekä yleensä naisten ja alaikäisten tyttöjen sukupuolisen väärinkäytön estämistä koskevia toimenpiteitä. Nämä kuuluvat niihin kysymyksiin, joihin naisliike nykyisinkin on kiinnittänyt erityistä huomiota (esim. perheväkivaltaa ja naisten käyttöä sukupuoliobjektina koskevat esitykset ja keskustelut). Mieskansanedustajien yksinään tekemien tai vireillepanemien miesryhmien spesifisiä intressejä koskevien aloitteiden sisältö on suurimmaksi osaksi koskenut jonkin miesten ryhmän ammatillisen koulutuksen kehittämistä ja työolosuhteita.

Fohdinta

Artikkelin lähtökohtina olivat eräät naisten toimintaa poliittisina päätöksentekijöinä sekä naisliikkeen ja naiskansanedustajien aloitetoiminnan yhteyksiä koskevat olettamukset. Tavoitteena oli ollut tarkastella niiden empiiristä pitävyyttä. Kyseessä ei ole kuitenkaan täsmällisten hypoteesien testaaminen vaan alustava eksploratiivinen analyysi. Saadut tulokset viittaavat siihen, että naisten osuuden lisäämistä poliittisessa päätöksenteossa korostavat utilitaristiset argumentit ovat myös empiirisesti perusteltuja. Naiset ovat tehneet miehiä enemmän aloitteita, jotka perustuvat humaaneille arvoille ja joissa esitetään parannuksia yhteiskunnan vähempiosaisten ryhmien ongelmien ratkaisemiseksi.

Analysoitu aineisto tukee myös intressiedustusnäkemukseen perustuvia vaatimuksia lisätä naisten osuutta poliittisessa päätöksenteossa. Miehet ja naiset toimivat sekä yksin että ryhmänä omaa sukupuolta olevien ryhmien etujen ajajina useammin kuin toista sukupuolta olevien ryhmien etujen ajajina; naiset kuitenkin useammin kuin miehet. Tämä ero on suurelta osin kuitenkin näennäinen, sillä miesten intressit ja vaateet tulevat usein automaattisesti huomioon otetuiksi poliittisessa järjestelmässä vallitsevan mobilisointiharhan¹³ vuoksi. Tästä syystä miesten kohdalla ei synny yhtä korostunutta tarvetta toimia miesryhmien erityisintressien puolesta. Voidaan olettaa, että naiskansanedustajien naisryhmien erityisintressejä ajamaan tarkoitettujen aloitteiden pyrkimyksenä olisi kompensoida järjestelmän mobilisointiharhan aiheuttamia vinoutumia. Mutta koska eduskunta-aloitteiden merkitys politiikan sisällön lopullisen muotoutumisen kannalta on pieni, ne ovat tehottomia myös järjestelmän mobilisointiharhan aiheuttamien vinoutumien korjaajina.

Väitteet, joiden mukaan tärkeää on asiantuntemus eikä päätöksentekijän sukupuoli, perustuvat olettamuksille, että miesten ja naisten intressien kesken ei olisi eroja. Tutkimusten mukaan kuitenkin miesten ja naisten ongelmat, intressit ja preferenssit eroavat huomattavasti juuri yleisen sukupuoleen perustuvan työnjaon takia. Konkretisoimme asian ottamalla esimerkin maasamme ajankohtaisesta poliittisesta ongelmasta, työaikakäsymyksestä, jota selvittämään on hiljan asetettu komitea. Eri maissa tehdyt aikabudjettitutkimukset osoittavat, että työaika on useimmille naisille perheen ja kodin ulkopuolisen työn aiheuttaman kaksoisroolin takia aivan toisenlainen ongelma kuin miehille.¹⁴ Tutkimukset osoittavat myös, että nimenomaan työaikaa koskevissa ratkaisuisissa miesten ja naisten preferenssit eroavat. Miehet korostavat vuosiloman pidentämistä ja eläkeiän alentamista, naiset työpäivän lyhentämistä ja työntekijän mahdollisuuksia olla poissa itse halutessaan.¹⁵ Mutta maamme poliittishallinnollinen järjestelmä toimii tälläkin hetkellä siten, että tähän miehille ja naisille selvästi erilaiseen ongelmaan ratkaisua etsimään nimitettiin miltei yksinomaan miehiä (23 jäsenen työaikakomiteaan nimitettiin alkuaan vain yksi nainen).¹⁶ Tämä on eräs esimerkki siitä, kuinka vähän valtioneuvoston alaisen Tasa-arvoasiain neuvottelukunnan vuodesta 1974 lähtien antamalla suosituksilla on vaikutuksia. Komitean nimitystä koskevat varsinaiset päätök-

set tehdään miesvaltaisissa elimissä, joissa naisten asiantuntemuksen ja erilaisten preferenssien huomioon ottaminen ei näytä olevan tärkeää. Tämä ilmenee eniten päätöksiä tarkasteltaessa.

Naisten heikko edustus tai täydellinen puuttuminen poliittisen järjestelmän tärkeistä osista on liitettävissä myös siihen suureen epätasa-arvoisuuteen, joka vallitsee materiaaalisten ja ei-materiaalisten etujen jakautumisessa miesten ja naisten kesken. Tästä eräänä esimerkkinä on palkkakajakautuma. Miltei kaikilla toiminta-alueilla naisten keskiansiot ovat huomattavasti miesten keskiansioita alhaisemmat. Vuoden 1977 tilastojen mukaan naisten tulojen osuus miesten tuloista oli keskimäärin 61 %.¹⁷ Näitä ongelmia ratkaisemaan tarkoitettut poliittiset toimenpiteet, esimerkiksi samapalkkaisuuslaki, ovat toistaiseksi olleet melko tehottomia. Sukupuoleen perustuva työnjako aiheuttaa sen, että suurin osa suomalaisista on samapalkkaisuuslain ulkopuolella. Esimerkiksi yliopistomaailmassa korkeimmin palkatun työntekijäkunnan, professorien, keskuudessa naisten osuus on 6 %, ¹⁸ mutta näiden laitosten matalapalkkaisten toimistoapulaisten joukosta tuskin löytyy montakaan miestä. Vastaavanlaisia esimerkkejä löytyy kaikilta toimintasektoreilta.

Tämän tutkimuksen toinen tarkoitus oli selvittää alustavasti naisliikkeen ja naiskansanedustajien toiminnan välisiä yhteyksiä. Tulosten mukaan naiskansanedustajien aktiivisuus aloitteiden teossa vaihteli 1) naisliikkeen aktiivisuudessa ja luonteessa sekä 2) muissa naisen roolia muokkaavissa tekijöissä (sota-aika) ilmenneiden muutosten mukaan. Varsinaisten syy-yhteyksien osoittaminen ei tämän tyyppisellä aineistolla ole tietenkään mahdollista. Voimme todeta sen avulla vain empiiriset yhteydet syysuhteiden tarkastelun jäädessä teoreettisen tulkinnan varaan.

Erot miesten ja naisten aloitetoiminnassa tarkasteltavana ajanjaksona ovat kuitenkin kaventuneet. Miesten keskittyminen yksinomaan talous- ja liikennepolitiikan aloille on vähentynyt ja he ovat ryhtyneet tekemään koulutus- ja kulttuuripolitiikkaa koskevia aloitteita. Samoin naiset ovat perinteisen sosiaalipolitiikan ohella ryhtyneet kiinnittämään huomiota koulutus- ja kulttuuripolitiikkaan. Jossain määrin naiset ovat tulleet miesten talous- ja finanssipolitiikan alueille; tosin tämä vielä viimeisenäkin tutkimusjaksona oli hyvin vähäistä. Vielä vuosina 1967 ja 1977 mies- ja naiskansanedustajien rajautuminen perinteisille miesten ja naisten roolialueille oli voimakasta. Naisliikkeen toisen aallon tai sukupuolten tasa-arvoliiikkeen korostamat uudet roolit heijastuvat siis heikosti kansanedustajien aloitetoiminnassa.

LÄHDEVIITTEET

¹ Käytämme nimitystä naisliike kattamaan myös naisasialiikkeen ja eräiltä osin feminismin ilmaisen lyhyden vuoksi ja kansainvälisen käytännön mukaisesti (vrt. women's movement, women's rights movement, feminism). Naisasialiike ja feminismi ovat sisällöltään rajatumpia käsitteitä kuin naisliike, joka kattaa laajemman sosiaalisen ilmiökentän, josta myös tässä artikkelissa lähinnä on kyse.

² Tästä osoituksena on esim. Ranskassa tehty lakialoite, jonka mukaan naisehdokkaille tulisi asettaa valtiollisissa ja kunnallisissa vaaleissa vähimmäiskiintiöt, ks. esim. Janine Mossuz-Lavau & Mariette Sineau, A Proposal of the French Secretary of State for Women: The Quota of 20 per cent. Opportunities, Content and Consequences. Esitelmä työryhmässä *Women and Public Policy, ECPR Joint Sessions of Workshops*, Firenze 1980.

Suomessa Valtioneuvoston kanslian alainen Tasa-arvoasiain neuvottelukunta on antanut vuodesta 1974 lähtien suosituksia nimittää naisia nykyistä enemmän politiikkaa valmisteleviin ja siitä päättäviin elimiin.

³ Esim. Walker Jack, A critique of the elitist theory of democracy. *American Political Science Review*, 60 (June) 1966: 288; Pitkin Hanna, *The Concept of Representation*. University of California Press, Berkeley 1967; Anckar Dag, Partistrukturer, arenabyggande och lagstiftning i Finland 1950—75. Två project och en föreställningsram. *Meddelanden från statsvetenskapliga fakulteten vid Åbo Akademi. Statsvetenskapliga institutionen* Ser. A: 120 RESPO 4/1977.

⁴ Esim. Ås Berit, On female culture: An attempt to formulate a theory of women's solidary and action, *Acta Sociologica*, 18, 1975 n:o 2—3; Cynthia Fuchs Epstein, Women and power: The roles of women in politics, Cynthia Fuchs Epstein and Rose Laub Coser (toim.), *Access to Power: Cross National Studies on Women and Elites*, Allen and Unwin 1980, forthcoming.

⁵ Esim. Sinkkonen Sirkka, Nainen ja politiikka tutkimuksen kohteena, *Akkaväki* 1/1980.

⁶ Esim. Nousiainen Jaakko, *Eduskunta aloitevallan käyttäjänä*, WSOY, Porvoo 1961; Heiskanen Ilkka, Valtioneuvoston asema Suomen poliittisessa järjestelmässä. *Valtioneuvoston historia 1917—1966*, III Valtioneuvosto instituutiona, Valtion painatuskeskus, Helsinki 1975.

⁷ Anckar Dag, Parties and law-making in Finland. Towards a policy framework. Esitelmä *IPSA:n XI maailmankonferenssissa*, Moskova, 12.—18. 8. 1979, sektio »Politics and Law».

⁸ Ks. esim. Mossink Marijke, Emancipation or Liberation? Government Emancipation Policy and the Feminist Movement. Esitelmä työryhmässä *Women and Public Policy, ECPR Joint Sessions*, Firenze 24.—30. 3. 1980.

⁹ Dahlerup Drude, Approaches to the Study of Public Policy towards Women. Esitelmä työryhmässä *Women and Public Policy, ECPR Joint Sessions*, Firenze 24.—30. 3. 1980; Jallinoja Riitta, Suomen varhaisen naisliikkeen synty. *Tiede & Edistys*, VI vuosikerta 4, 1979 ss. 34—41 ja Jallinoja Riitta, Suomen varhainen naisliike. Yleisen valtiopöytäopin laudaturtutkielma, *Helsingin yliopisto* 1978.

¹⁰ Friedan Betty, *Feminine mystique*, New York 1963 (suom. Naisellisuuden harhat).

¹¹ Eduskunnassa vuosina 1917—1974 tehdyistä taide- ja kulttuuripoliittisista aloitteista (N = 471) 31 % oli naisten vireillepanemia. Naiset olivat erityisen aktiivisia taidepolitiikassa toisen maailmansodan jälkeen. Heidän tekemiensä aloitteiden prosentuaalinen osuus nousi vuosien 1917—1944 9 prosentista 31 prosenttiin vuosina 1945—61 ja 34 prosenttiin vuosina 1962—1974. Tuomikoski-Leskelä Paula, Taide ja politiikka, Kansanedustuslaitoksen suhtautuminen taiteen edistämiseen Suomessa, *Historiallisia tutkimuksia julkaissut Suomen historiallinen seura* 103, Pohjolan Sanomat 1977, s. 1964.

Tässä aineistossa naiskansanedustajien koulutus- ja kulttuuripoliittisten aloitteiden osuus on pienempi, eli 24 %, mikä johtuu siitä, että ko. ryhmään on tässä luokiteltu myös nuorisotoimintaa ja urheiluorganisaatioiden tukea koskevat aloitteet.

¹² Matti Haavion ja Kaarina Eskolan tutkimus osoittaa, että naiskansanedustajien aktiivisuus taidepolitiikassa ilmenee myös eduskuntakeskusteluissa. Hallituksen taidepoliittiseen selonteosta käytyyn keskusteluun 3.—4. 5. 1978 osallistuneista kansanedustajista 60 % oli naisia, kun naisten osuus kansanedustajista ko. ajankohtana oli 25 %. Haavio Matti & Eskola Katarina, hallituksen taidepoliittisen selonteon eduskuntavastaus. *Valtion taidehallinnon julkaisuja N:o 17*, Valtion painatuskeskus, Helsinki 1979, s. 18.

¹³ Poliittiset järjestelmät ja alajärjestelmät kehittävät Schattschneiderin sekä Bachrachin & Baratzin mukaan mobilisointiharhan, jolla tarkoitetaan hallitsevia arvoja, uskomuksia, rituaaleja ja institutionaalisia menettelytapoja (pelisääntöjä), jotka toimivat systemaattisesti ja johdonmukaisesti tiettyjen yksilöiden ja ryhmien hyödyksi toisten kustannuksella. Järjestelmästä hyötyvät ovat etuoikeutetussa asemassa puolustakseen ja edistääkseen omia intressejään. Schattschneider E. E., *The Semi-Sovereign People*, New York 1960, s. 71. Bachrach Peter & Baratz Morton S., *Power & Poverty. Theory & Practice*, Oxford University Press, 1970.

¹⁴ Esim. Szalai, Alexander (ed.), *The Uses of Time*, The Hague — Paris 1972, Waerness, Kari, *The Invisible Welfare State: Womens' Work at Home*, *Acta Sociologica* 21, 1978, supplement.

¹⁵ SITRA Sarja B 32, Suomalaisten vapaa-aika ja lomanvietto vuonna 1974, Helsinki 1977, s. 94: Miehet korostivat eläkeiän alentamista ja vuosiloman pidentämistä, naiset työpäivän lyhentämistä ja työntekijän mahdollisuuksia olla pois itse halutesaan. Myös Norjassa naiset toivoivat useammin työajan lyhentämistä (13 %) kuin miehet (8 %), Flick Marian, *Preferences for sex equalizing measure. Facts from Norway 1978*. Esitelmä työryhmässä *Women and Public Policy, ECPR Joint Sessions of Workshops*, Firenze 1980.

¹⁶ Työaikakomiteaan on myöhemmin tullut toinen nainen yhden eronneen miesjäsenen tilalle.

¹⁷ SVT VI B: 43, Tulo- ja varallisuustilasto 1977, Helsinki 1979, asetelma 12.

¹⁸ Lähde: *Suomen Valtiokalenteri 1980*, Helsingin yliopisto, Espoo 1980.